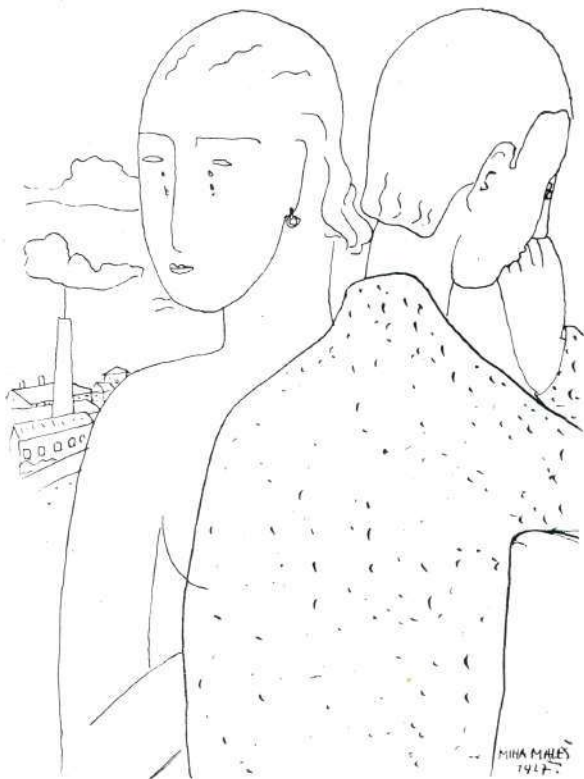

DOMIN SVET

LETNIK 41

V LJUBLJANI, 1. FEBRUARJA 1928

ŠTEVILKA 1 IN 2

Miha Maleš. Iz cikla »Ljubezen«

Gospod profesor Andrej

Ivan Pregelj

Gospod profesor Andrej... Kdo bo trdil, da je bil ves samó profesor in le človek kar nič? Krivična sodba površnih ljudi! Po tolminski zunanosti človeku božjo dušo obrečejo pa mu še celó za bela jetra vedó...

Gospod profesor Andrej... Če je lice nekoliko uvelo, zakaj bi bilo že sehljadni pergamen? Če je brada kozja, zakaj naj bi že bil človek rimski favn? In če nekoliko z desno nogo poskakuješ, zakaj da bi moral biti pijani grški satir — Mrkač? Zakaj ne bi sličil profesor naše zemlje in dobe zdaleč profesorjem rimskih tal in klasičnih dni? In če jim je podoben, mar ni naturen? Kdo bo

— da le o Grkih govorim — odrekal prirodnost drzkemu smešcu Demokritu, kdo zapravljenemu peripatetiku Sokratu, kdo družabno banavzičnemu Diogenu ali celo Arhimedu, ki je — umej prav dovtip! — Heureka klical po ulicah brez pasa, hitona, tunike in sandal? Krivična sodba površnih ljudi! Po klasični tolminski zunanosti človeku božjo dušo obrečejo pa mu še celó za bela jetra vedó...

Gospod profesor Andrej... Mar da zato ni bil človek, ker mu je eno samo solnce grelo in sijalo, po Gregorčičevo, »nesmrtno solnce to — Homer...«?

Gospod profesor Andrej... Bil je čudaški. Pustimo! Vsak stan po svoje, tudi profesorstvo stroji po svoje dušo in telo. Udelalo je tudi gospoda Andreja. Človečanstva pa mu ni vzelo, ki ga je od začetka imel in mu je svetilo: nesmrtno solnce to — Homer...

Gospod profesor Andrej...

*

Ljubezen njegovega življenja je bila beseda njegovih knjig, pesem njegove ene resnice in resničnosti: epitheton, metafora in šestomer. Tón d'apoméjbomenós prozefé podas ókys Ahílevs... V tej meri se mu je prožila noga v pogon in duša nosila v zanosu. Z besedo velikega grškega rapsoda je čutil in z barvo obličil svojega življenja sleherni videz, doživljaj in svet. Njegova zemlja je bila Homer. Njegovo morje — Homer. Njegovo nebo — Homer. Nebeško solnce to — Homer. Rastla mu je gora gostolistnata, gibalo mu polje žitorodno. Ranoranka Zora mu je z rožnatimi prsti odpirala nebeške dveri, črna Noč mu je padala kakor živa izpod neba. Iz mest so vrela ljudstva kakor čebele iz panjów, svoje oble boke je ladja zibala na penastih valeh. Prijatelj Jože Ivančič z Vrsnega mu je bil modri Nestor, »gospodar peščenemu Pylu«, natararica Katica »jelenjeoka sužnja Brizejida«. Brídsko so spēli na bój mu v brón odéti Ahájci in

šolarji so mu bili »neugnani možje mirmidónski...«

Toda človečanstva ni izgubil nikoli. V svojega življenja šestinštirideseti božični noči pa je prvokrat zastrmel v neki novi svet.

*

Snežilo je. Zato je ostal doma in bral že ves popoldan. Ko se je začelo mračiti, se je presedel bliže k oknu. Še je bral, pa ne dolgo. Brati ni več videl, pa je znal na pamet. Ni navajal prazno, vse je videl in živel.

»Návzikaá, thygatér megalétoros Álkinoójo...« Z družicami se je vzdignila v zornem jutru in šla iz mesta na morsko obrežje — Navzikaja, lepa hčerka ponosnega kralja Alkinooja... Prale so deklice belo rublje, prale. Potem so se v morju umile in plesale. Žogo so bile, zbito jo v morje, vreščale. V listju pod nizko goščavo so zbudile božanskega trpina Odiseja. Vstal je in se jim pokazal z morsko travo pokrit in z listjem. Dekleta vreščijo, beže. Le lepa Navzikaja stoji. Ni je strah Odiseja, ki se ji bliža, ji objame noge, proseč je premilo pomóči...

»Návzikaá, thygatér megalétoros Álkinoójo...«

Pobožno je zamrla profesorju beseda na ustih, z zaprtimi očmi je zasanjal v nebesčansko sliko božanskega svojega pevca. Tedaj se mu je začelo srce prečudno širiti v sladki sreči nepoznanega hrepenenja. Sam je pesnil:

»O srečni božanski trpin! Prestane so morja grozote, noč, vihar... in jeza bogov...«

Pridušen otroški klic veselega iznenajenja je vzdramil tedaj gospoda Andreja iz sanj. Odprl je oči in videl, da se je pred oknom zgostila noč. Onstran temé in ozke ulice je sinilo samotnemu gospodu v pógled dvoje toplo svetlih oken. Tam izza tistih oken se je bil izgubil veseli otroški klic...

»Návzikaá, thygatér megalétoros Álkinoójo...«

Mrtvo je ponovil profesor besedo iz svojega pevca. Prvokrat mordá jo je izrekel brez občutja. Misli so mu šle za otroškim klicem skozi noč v luč dveh toplo svetlih oken...

Že dvajset let pospravlja samskemu gospodu Andreju samotni stan stara ženica Polona. Po tej Poloni občuje gospod profesor s

lišnikom, s perico, s čevljarjem, s krojačem, s šiviljami, berači in sosesčino. Po Poloni je izvedel, kar ve. Da biva onstran mlada, sirotna vdova s petletnim otrokom. Pošteno živi, šiva, pere. Pred letom, ali menda pred dvema, je zbolela pa je Polona povedala in ji je dal gospod Andrej, naj ji nese na pódodo. Zdaj pa vrača, sirota, teden za tednom po goldinarju, in ko okno odpira, je tako neumno vljudna... »Zora ranoranka... cheu! neugnani možje mirmidónski! Nismo več mlečnatih zob, da bi glupo za žensko zijali! Naj okna odpira, rožnoprsta, saj svoja, ne mojih; neumne so starcem norčije. Vzdigni se, Drejec, na pot, kjer samskim z vipavcem rujnim streže priljudna Brizejida!«

Gospod profesor Andrej se je res vzdignil, da bi šel večerjat k Zvezdi. Pa je tisti trenutek novo čudo prevzelo njegovo dušo in oči. Na stežaj so se razgrnili onstran okenski zastori. Kakor na dlani je vstala skozi ozki mrak slika božičnega družinstva: mlada mati, petletni otrok, lučce in jaslice, jaslice...

Návzikaá, thygater...«

Solnce homersko! Kako da ugašaš?

— Sveta in preprosta slovenska revščina! Jaslice so ti ime! — Mah je naš in ovčice. Koze so angorske, pastirji Tirolci, črednik — abruški hajduk, pes — pirenejski ovčar in blagovest — latinščina v bridki frakturi. Vse tako sveto tuje, kakor vse naše sveto in naučno blago: Gofine, Kristof šmid, Hoja za Kristusom, surka in svetec Anton Martin...

Sveta in preprosta slovensčina! Jaslice so ti ime!...

»Jočem, ljubim!« je vzkliknil tedaj gospod profesor Andrej... Vstal je in šel večerjat. Iz zvonov je imel epitheton, metaforo in šestomer...

Prijatelj Jože Ivančič mu je vstal od mize naproti, a se začudil:

»Drejec, ali si bolan?«

»Okreval sem,« je vzkliknil gospod Andrej. »Leščerba je Homer!«

»Hudobna beseda,« se je zresnil Jože. »Le čemu?«

»Zaradi jaslic, ki so lepše...«

Prijatelj Jože strmi, maje z glavo. Potem se obrne k mladi Katrici in vpraša:

»Jelnjeoka Brizejida! Pijan ni brzonogi, in ne norčuje se ne. Pa ali ga ti bolje poznaš in umeš? Jaz ga ne!«

Gospod Andrej se smeši trudno, srečno. Vzel je kozarec kuhanega vina med prste in se dvignil. Vošči prijatelju Joži, napije Katrici — Brizejdi:

»Zadnjikrat! Ob letu bom božičeval doma.«

»Pri kateri Kalipsi, če smemo vedeti?« se smeje porogljivo — sardonično — gospod Jože.

»Pri Navzikaji ob jaslicah,« odvrne vdano in verno gospod Andrej...

*

Jaslice... slovenske duše in sanje sveta parabola! Pa je tudi ta zgodba o gospodu Andreju poučna prilika. Le kaj naj pomeni? Le komu? Le kdo je nepopoljšljivi samec Jože, »gospodar peščenemu Pylu«, le kdo je otroški Homerovič — gospod profesor Andrej?

*

Gospod profesor Andrej... Da je samo profesor in le človek kar nič? Eheu! Dušo obrecite obrekovalcu in, da ga nobena Navzikaja nikoli nič več ne pogleda, za belimi jetri naj zbolí!

Iz sonetov O, sestra smrt!

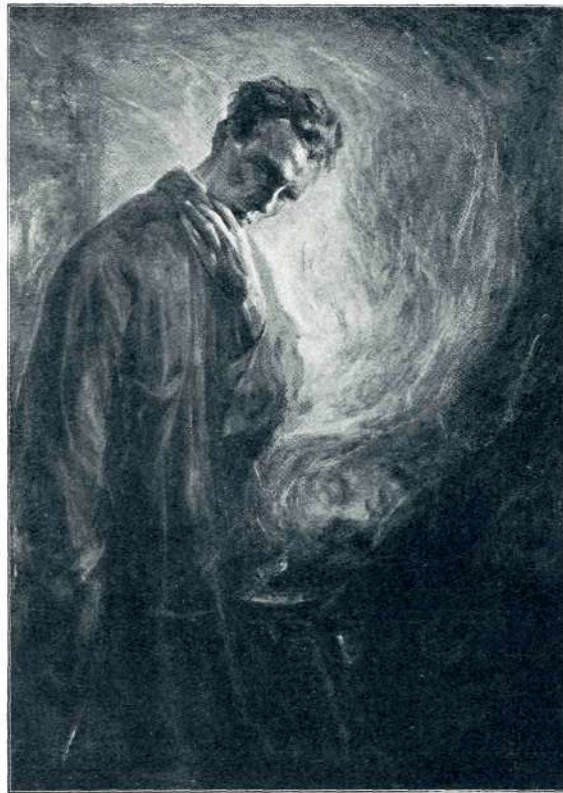
Slavko Savinšek

In Ti, ki z mano hodiš težko pot
življenja, ki Te bije bolj ko mene
ljubezni hrepenenje, ker nobene
tolažbe ne dobiš, prezir povsod,

Za srečo najinih trepetaš usod;
o, Ti, ki sladke so Ti tajne žene
vse v jedki zlobi živih zagrenjene,
in v boli že ne veš, ne kam, ne kod:

Zaupaj z mano v dobro sestro Smrt!
Vrtiček tihi nama bo odprla,
ki svetu, zlobi, bôli je zaprt,

Čez naju mir sladak bo razprostrla,
da v njem ko čudež vsem očem zastri
v Ljubezen večnoživo bova umrla!

Stane Cuderman, Lastni portret

Črnomelj

Matija Malešič

Ko v Rim, toliko cest, potov in stez me pelje v Črnomelj. Pa vse drugačne ko drugod po svetu so ceste in pota in steze, ki vodijo po Beli krajini v Črnomelj. Ob vsaki tej cesti straši, ob vsakem potu in kolovozu straši, še na vsaki stezici straši. Straši! In kako straši!

Tam ob krupski cesti leži vražji kamen. Treščil ga je tja hudič, ko je petelin tretjič zapel. Krupski mlinar se je bil pogodil z vragom za dušo, če mu zgradi porušen jez v eni sami noči: od mraka do trenutka, ko bo petelin tretjič zapel. Hudič ob prvem mraku urno na delo. Vse je žvižgalo in piškalo in puhalo po zraku in daleč naokoli je smrdelo po žveplu, ko je znašal od vseh strani kamne. Mlinar v skrbeh: jez raste, raste, napravil ga bo hudič, prej ko sploh zapoje petelin. Duša je le duša! In mlinar k petelinu! Natoči mu vode v kljun. Namrdne in otrese se petelin, ni mu ponoči do